

Program proti šikanování ve škole

(Zpracováno dle Metodického pokynu MŠMT č.j. 21291/2010-28)

Obsah	Vymezení základních pojmů	3
1.	1.1 Šikanování.....	3
	1.2 Verbální šikana	3
	1.3 Fyzická šikana	3
	1.4 Smíšená šikana.....	3
	2. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků.....	3
	2.1 Odpovědnost školy o ochraně zdraví žáků	3
	2.2 Odpovědnost pedagogického pracovníka	4
	3. Prevence proti šikanování	4
	3.1 Školní vzdělávací program	4
	3.2 Systém primární prevence sociálně patologických jevů.....	5
	3.3 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně	6
	3.4 Školní řád	6
	3.5 Spolupráce se specializovanými institucemi	7
	4. Krizový plán a jednotný postup při zjištění šikany na škole.....	8
	4.1 Okamžitá ochrana oběti.....	8
	4.2 Stanovení strategie	8
	4.3 Rozhovor s žáky v pořadí – oběť, svědci, agresori	8
	4.4 Oznámení.....	8
	4.5 Informování učitelského sboru.....	8
	4.6 Individuální schůzky s rodiči aktérů případu (agresorů, oběti)	9
	4.7 Dohoda o vzájemné informovanosti	9
	4.8 Třídnická hodina	9

4.9 Mimořádná třídní schůzka	9
4.10 Škála výchovných opatření	9
5. Zkrácená verze postupu pedagogického pracovníka a školního metodika prevence při zjištění šikany ve škole	10
5.1 Postup pedagogického pracovníka při zjištění šikany na škole.....	10
5.2 Postup školního metodika prevence	10
5.3 Postup při brutální šikaně.....	11

1. Vymezení základních pojmů

1.1 Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít formu i sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.

Pocit bezpečí každého jedince je neodmyslitelnou podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu školy. Šikanování nesmí být pracovníky školy v jakékoli formě akceptováno. Probíhá nejčastěji mezi žáky ve stejné třídě, či výchovné skupině, a odehrává se v době přestávek, cestou do školy a ze školy nebo v době osobního volna.

1.2 Verbální šikana

Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií, útoky pomocí e-mailu, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

1.3 Fyzická šikana

Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

1.4 Smíšená šikana

Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

2. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

2.1 Odpovědnost školy o ochraně zdraví žáků

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky.

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školou školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech

vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221 – 224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

2.2 Odpovědnost pedagogického pracovníka

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 168, § 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 trestního zákona) či schvalování trestného činu (§ 165 trestního zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 trestního zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 trestního zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Zajištění je prováděno v souladu s pracovním řádem a to dohledem pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

Žáci i pedagogičtí pracovníci budou seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

3. Prevence proti šikanování

3.1 Školní vzdělávací program

Učitelé ve svém vyučování využijí všech možných pracovních metod a budou nenásilně zařazovat témata do vyučovacího procesu, zejména výchov a doplňovat literaturu.

Každé ráno před vyučováním se třídní učitel seznámí se situací ve své třídě.

Učitelé se budou dále vzdělávat v této problematice.

Stanou se nezastupitelnou osobou ve sféře vlivu na atmosféru třídy, na vytváření důvěry ve třídu a na podporu otevřené komunikace mezi žáky ve třídě.

Budou posilovat pozitivní motivaci a pochvalou zdravé sebevědomí i vztahy mezi dětmi v kolektivu.

Žáci se budou nenásilnou formou seznamovat s:

- osobním bezpečím (dítě v rodině, vztah k rodičům, sourozencům, ostatním příbuzným, vztah ke starším lidem, bezpečí při cestě do školy a ze školy)
- zásadami vzájemné komunikace dětí – dospělí
- nacvičovat vzájemnou úctu, sebeúctu a důvěru
- postupně se seznamovat s právy dítěte pomocí dramatizace modelových situací (např. „nevím, nechci, nepůjdu, ...“)
- uvědomovat si správné vztahy učitel – žák, žák – žák (vztahy v dětském kolektivu)
- s využitím volného času, s úlohou rodiny jako koordinátora.

3.2 Systém primární prevence sociálně patologických jevů

Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků v působnosti MŠMT je zaměřena na:

a) předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:

- záškoláctví
- šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus
- kriminalita, delikvence
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky)
- onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek
- závislost na politickém a náboženském extremismu
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling)

b) rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:

- domácího násilí
- týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání
- ohrožování mravní výchovy mládeže
- poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)

3.3 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně

Zaměřit se na:

- systémové zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu, oblastí preventivní výchovy do výuky
- uplatňovat různé formy a metody působení na jednotlivce a skupiny dětí a mládeže, zaměřené na podporu rozvoje jejich osobnosti a sociálního chování
- vytvářet podmínky pro smysluplné využití volného času dětí a mládeže
- spolupracovat se zákonnými zástupci dětí
- průběžně sledovat konkrétní podmínky a situaci ve škole z hlediska rizik výskytu patologických jevů a uplatňovat různé formy a metody umožňující včasné zachycení ohrožených dětí a mladistvých
- diferencovaně uplatňovat preventivní aktivity a programy speciálně zaměřené na jednotlivé rizikové skupiny dětí a mládeže
- motivovat k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, dbát na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené a bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporovat rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy
- zprostředkovávat komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru
- spolupracovat se zákonnými zástupci dětí
- získávat a udržovat si přehled o osobnostních zvláštностech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí

3.4 Školní řád

Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy
- snížení známky z chování
- převedení do jiné třídy

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

3.5 Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a jejich řešení je důležitá spolupráce:

- vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány
- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální rodinné terapie
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikany nebo při podezření, že šikana naplnila skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

4. Krizový plán a jednotný postup při zjištění šikany na škole

4.1 Okamžitá ochrana oběti

- umístění žáka do chráněného prostředí s dohledem dospělé osoby, kontaktování rodičů a domluva na dalším postupu

4.2 Stanovení strategie

- situaci řeší intervenční tým - ředitel školy, třídní učitel, školní metodik prevence a výchovný poradce

4.3 Rozhovor s žáky v pořadí – oběť, svědci, agresori

- výpovědi jsou zaznamenávány dostatečně přesně (podle situace je třeba oddělit agresory od kolektivu, aby nedocházelo k ovlivňování svědků)

Je třeba zjistit:

- Kdo je oběť?
- Kdo je agresor?
- Kdy a kde dochází k šikaně?
- Jakou formou?
- Jak dlouho trvá a jak často?
- Proč ubližoval?
- Jaký trest (opatření) bude navrženo?
- Proč?
- Jak lze v budoucnu násilí zabránit?

4.4 Oznámení

Ředitel informuje vždy OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dětí), a PPP, popřípadě Policii ČR a další orgány.

4.5 Informování učitelského sboru

Ředitel svolá mimořádnou schůzi, seznámí učitele s okolnostmi vzniku a vyšetřováním případu. Za intervenční tým přednese návrh výchovných opatření a způsob práce s klimatem třídy.

4.6 Individuální schůzky s rodiči aktérů případu (agresorů, obětí)

Jednání je vždy přítomen ředitel, ŠMP, VP a třídní učitel.

Jednat s rodiči odděleně a důvěrně, u agresorů si zvát rodiče po jednom páru. Je žádoucí, aby se účastnili oba rodiče. Ti jsou seznámeni s případem a opatřeními, která škola přijme. Obě strany podepíší zápis z jednání.

4.7 Dohoda o vzájemné informovanosti

Zajistit vzájemnou informovanost mezi školou a rodiči, např. zprávy z vyšetřování dítěte apod.

4.8 Třídnická hodina

Žáci jsou TU informováni o vzniklé situaci, o rizicích agresivního chování a o výchovných opatřeních školy s přihlédnutím na věk dětí.

K rozboru vzniklé situace mohou využít brainstormingu, řízené diskuse apod.

4.9 Mimořádná třídní schůzka

Rodiče jsou informováni o situaci, průběhu vyšetřování a o opatřeních, která zamezí dalším potížím. Jsou ubezpečeni o kompetencích školy případ dále řešit a jsou vyzváni ke zvýšené pozornosti a spolupráci.

4.10 Škála výchovných opatření

- domluva TU, informace rodičům
- napomenutí a důtka TU
- důtka ředitele školy
- snížená známka z chování
- převedení do jiné třídy
- doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (dále jen SVP) nebo v nestátních organizacích majících obdobnou náplň činnosti jako SVP

V mimořádných případech se využijí další opatření:

- doporučení rodičům na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu

- podání návrhu orgánů sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu
- vyrozumění policejního orgánu, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování

5. Zkrácená verze postupu pedagogického pracovníka a školního metodika prevence při zjištění šikany ve škole

5.1 Postup pedagogického pracovníka při zjištění šikany na škole:

1. Zmapování situace (okamžitá informace školního metodika prevence!)
2. Rozhovory s informátory a oběťmi (nesmí o tom vědět agresori)
3. Nalezení vhodných svědků, individuální pohovory (hrubou chybou je konfrontace agresora a oběti)
4. Ochrana oběti
5. Rozhovor s agresory (ne dříve, než máme nashromážděné důkazy, cílem je agresory okamžitě zastavit a ochránit oběti)
6. Výchovná komise (pohovor s agresorem a jeho zákonnými zástupci)
7. Práce se třídou (efekt metody usmíření, oznámení potrestání agresorů)

5.2 Postup školního metodika prevence:

1. Zmapování situace – školní metodik prevence odhadne závažnost onemocnění skupiny, stadia a formy šikanování; rozhodne, zda škola zvládne situaci sama, nebo si povolá odborníka, specialistu (PPP, SVP)
2. Svá pozorování posoudí s ostatními kolegy
3. Konzultuje svůj další postup s vedením školy
4. Vyslechne co nejvíce svědků
5. Klade otázky:
 - kdo je obětí, kolik je obětí
 - kdo je agresorem, kolik je agresorů
 - co, kdy, kde, jak, jak dlouho
6. Vyslechne oběť
7. Zajistí ochranu oběti
8. Vyslechne agresory

9. Výchovní komise
10. Rozhovor s rodiči oběti
11. Práce se třídou

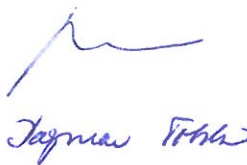
5.3 Postup při brutální šikaně

1. Zvládnout šok a postarat se o oběť, zastavit násilí
2. Přivolat pomoc – zalarmovat ostatní kolegy, informovat vedení školy, nenechat žáky bez dozoru
3. Zabránit domluvě na křivé skupinové výpovědi – žáci musí být pod dozorem, aby se mezi sebou nedomluvili
4. Poskytnout oběti pomoc a bezpečí, pokud je zraněna, zavolat lékaře – 155
5. Oznámit Policii ČR
6. Informovat rodiče
7. Navázat kontakt se specialistou na šikanování
8. Rozhovor s obětí a informátory
9. Individuální rozhovory se svědky
10. Rozhovor s agresory
11. Léčba – změna konstelace skupiny, práce s celou třídou

Zpracováno dne 1. 9. 2023

Metodik prevence: Mgr. Zuzana Pyszková

Ředitelka školy: Mgr. Dagmar Tobolová

Dagmar Tobolová

